

Поняття семіотичної системи. Типи знаків.

1. Семіотика як наука.
2. Концепції знака (Ф.де Соссюр, Ч.С.Пірс).
3. Типи знаків.
4. Код.
5. Семіотична система.

Семіотика — це наука про знаки та процеси означування. Вона досліджує, яким чином різні форми – слова, зображення, жести, символи – набувають значення та функціонують в комунікації. У сучасному суспільстві людина існує в складному знаковому середовищі, де значення передається не лише мовою, а й візуальними, цифровими та культурними засобами.

Одне з класичних визначень знака запропонував швейцарський лінгвіст *Фердинанд де Соссюр*. Він розглядав знак як єдність двох сторін: позначувального (матеріальної форми) та позначуваного (поняття). Важливо, що зв'язок між ними є умовним, тобто конвенційним. Це означає, що між словом і предметом немає природного зв'язку; він встановлюється в межах мовної спільноти. Саме тому різні мови мають різні слова для позначення одних і тих самих понять.

Американський філософ *Чарльз Сандерс Пірс* запропонував ширшу модель знака, яка включає три елементи: репрезентамен (форму знака), об'єкт (те, на що він вказує) та інтерпретант (значення, що виникає у свідомості інтерпретатора). У межах цієї моделі Пірс виділив три основні типи знаків: ікони, індекси та символи.

Ікона — це знак, який подібний до свого об'єкта. Подібність може бути візуальною або структурною. Прикладом ікони є фотографія, карта, піктограма. **Індекс** — це знак, який пов'язаний з об'єктом реальною або причинно-наслідковою залежністю. Дим є індексом вогню, сліди — індексом присутності людини. **Символ** — це знак, значення якого встановлене соціальною домовленістю. Слова мови, державні прапори, математичні знаки функціонують як символи.

У реальній комунікації знаки рідко існують у «чистому» вигляді. Один і той самий знак може поєднувати ознаки різних типів залежно від контексту його використання. Значення формується не лише завдяки формі знака, а й завдяки системі, у межах якої він функціонує.

Для розуміння знака необхідне поняття коду. **Код** — це система правил, що визначає спосіб інтерпретації знаків. Існують мовні, культурні, професійні, релігійні, цифрові та інші коди. Належність до певної соціальної або культурної спільноти передбачає володіння відповідними кодами. Без знання коду інтерпретація знака стає неможливою або хибною.

Коли знаки організовані та взаємодіють між собою, утворюється **семіотична система**. Мова є семіотичною системою, але такими системами також є право, релігія, мода, реклама, медіа та цифрові платформи. У межах системи визначаються допустимі значення, норми та способи інтерпретації.

Отже, знак не є простою матеріальною формою. Він є елементом відношення, яке формується у взаємодії форми, об'єкта та інтерпретатора. Значення не є природним або незмінним; воно конструюється в межах конкретної культури та залежить від коду й контексту. Розуміння цих принципів є основою для подальшого вивчення полікодовості сучасної комунікації.

Рекомендована література

Основна

Соссюр Ф. де. *Курс загальної лінгвістики*. Київ: Основи, 1998. С. 86-101.
https://chtyvo.org.ua/authors/Sosjur_Ferdynan_de/Kurs_zahalnoi_linhvistyky/

Ковальчук Ю. В. Знак як основна семіотична категорія (модель знаку Ч. Пірса і Ф. де Соссюра, три види знаків за Ч. Пірсом). *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2014. Т. 16. № 2(5). С. 262-266. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2014_16_2\(5\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2014_16_2(5)_42)

Додаткова

Ділі Дж. *Основи семіотики* / Перекл. з англ. та наук. ред. А.Карась. Львів: Арсенал, 2000. 232 с.

Еко У. *Роль читача. Дослідження з семіотики текстів* / [пер. з англ. М. Гірняк]. Львів: Літопис, 2004. 384 с.

Єрмоленко С. С. *Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць: Монографія*. К., 2006. 384 с.

Козлова Т. О. *Іконічність у лексиці індоевропейської прамови: монографія*. Запоріжжя : Кругозір, 2015. 640 с.

Колбіна Н. В. *Семіотика й лінгвістичні дослідження: основні проблеми, поняття й напрямки. Англійська філологія: проблеми лінгвістики, літературознавства, лінгвометодики: Збірник наукових праць*. Вип. 2. Полтава: ПДПУ, Техсервіс, 2008. С. 32-42.

Danesi M. *Messages, Signs, and Meanings: A Basic Textbook in Semiotics and Communication Theory*. – Toronto, 2004. 393 p

Sebeok T. *Signs: An Introduction to Semiotics*. Toronto, Buffalo, London, 2001. 193 p.

Відеоматеріали

Introduction into Semiotics. https://www.youtube.com/watch?v=ZJf6G_2_Nl8

An Introduction to Semiotics <https://www.youtube.com/watch?v=NfvR7Ud7rss>

Martha Rosler - Semiotics of the Kitchen 1975.
<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ZuZympOIGC0>

Контрольні питання (для усного обговорення або письмової відповіді)

1. У чому полягає відмінність між концепцією знака у Ф. де Соссюра та Ч. С. Пірса?
2. Чому зв'язок між позначувальним і позначуваним вважається конвенційним?
3. Які ознаки дозволяють відрізнити ікону від індексу? Наведіть приклади.
4. Що таке код і яку роль він відіграє в процесі інтерпретації?
5. Чому знак не може існувати поза контекстом і семіотичною системою?